

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

© 2015 ЗАГОРОДНЯ А. А.

УДК 377.1(012):330

Загородня А. А. Аналіз підходів у дослідженні тенденцій розвитку професійної економічної освіти

Метою статті є аналіз підходів у дослідженні тенденцій розвитку професійної економічної освіти. Автор зазначає, що в умовах стрімкого розвитку економіки, швидких темпів глобалізації та інноваційних змін кожне суспільство прагне забезпечити свою конкурентоспроможність на світовому ринку інтелектуальних ресурсів. Тому реформування освіти з метою забезпечення якості освітніх послуг у сучасних умовах швидкоплинних євроінтеграційних процесів стає пріоритетом освітньої політики більшості країн світу. Серед проаналізованих підходів виокремлено такі: цілісний, синергетичний, культурологічний, акмеологічний та діяльнісний. Підкреслено, що економічна освіта – це вироблення в студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин; цілеспрямоване, систематичне формування в майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи; підготовка до високопрофесійної праці; вмілого, дбайливого ставлення до природи; вироблення звички практично використовувати економічні знання в реальному житті.

Ключові слова: економіка, економічна освіта, професійна освіта.

Бібл.: 14.

Загородня Алла Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних та педагогічних дисциплін, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (вул. Чигоріна, 57, Київ, 01601, Україна)

E-mail: z_alla@i.ua

УДК 377.1(012):330

UDC 377.1(012):330

Загородня А. А. Анализ подходов в исследовании тенденций развития профессионального экономического образования

Целью статьи является анализ подходов в исследовании тенденций развития профессионального экономического образования. Автор отмечает, что в условиях стремительного развития экономики, быстрых темпов глобализации и инновационных изменений каждое общество стремится обеспечить свою конкурентоспособность на мировом рынке интеллектуальных ресурсов. Поэтому реформирование образования с целью обеспечения качества образовательных услуг в современных, быстро меняющихся, условиях евроинтеграционных процессов становится приоритетом образовательной политики большинства стран мира. Среди проанализированных подходов выделены следующие: целостный, синергетический, культурологический, акмеологический и деятельностный. Подчеркнуто, что экономическое образование – это выработка у студентов четкого представления о научных закономерностях развития экономики, особенности рыночных отношений; целенаправленное, систематическое формирование у будущих специалистов экономических знаний, высокой организованности и творческой инициативы; подготовка к высокопрофессиональной работе; умелого, бережного отношения к природе; выработка привычки практически использовать экономические знания в реальной жизни.

Ключевые слова: экономика, экономическое образование, профессиональное образование.

Библ.: 14.

Загородня Алла Анатольевна – кандидат педагогических наук, доцент кафедры общественных и педагогических дисциплин, Украинский государственный университет финансов и международной торговли (ул. Чигорина, 57, Киев, 01601, Украина)

E-mail: z_alla@i.ua

Zagorodnia A. A. Analyzing the Approaches in Researching Development Trends of Professional Economic Education

The article is aimed at analyzing the approaches in researching development trends of professional economic education. The author specifies that under circumstances of the rampant development of economy, the rapid pace of both globalization and innovation changes, every society strives to ensure its own competitiveness in the world market of intellectual resources. Therefore, reforming education to ensure the quality of educational services in the contemporary, rapidly changing conditions of the European integration processes, becomes a priority in educational policies for most countries in the world. Among the analyzed approaches the following ones have been highlighted: holistic, synergistic, cultural, achmeological, and activity approach. It is emphasized that economic education is the elaboration in the students of clarity about scientific patterns of the development of economy, specifics of the market relations; purposeful, systematic formation of high discipline and creative initiatives in the future specialists of economic knowledge; preparation for professional work; a skillful, careful attitude to nature; developing habits of practical use of the acquired economic knowledge in real life.

Keywords: economy, economic education, professional education.

Bibl.: 14.

Zagorodnia Alla A. – Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor of the Department of Social and Pedagogical Disciplines, Ukrainian State University of Finance and International Trade (vul. Chygorina, 57, Kyiv, 01601, Ukraine)

E-mail: z_alla@i.ua

В умовах стрімкого розвитку економіки, швидких темпів глобалізації та інноваційних змін кожне суспільство прагне забезпечити свою конкурентоспроможність на світовому ринку інтелектуальних ресурсів. Тому реформування освіти з метою забезпечення якості освітніх послуг у сучасних умовах швидкоплинних євроінтеграційних процесів стає пріоритетом освітньої політики більшості країн світу.

Економічна освіта – особливий різновид освіти, змістовий та процесуальний компоненти якої значною мірою впливають на формування як професійних, так і

особистісних критеріїв індивідуального розвитку, професійне становлення компетентного фахівця, який впливатиме на розвиток та протікання різних економічних процесів, що зможуть визначити благоустрій суспільства загалом та кожної особистості зокрема.

Економічна освіта – це вироблення у студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин; цілеспрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи; підготовка до високопрофесійної праці, вмілого

дбайливого ставлення до природи; вироблення звички практично використовувати економічні знання в реальному житті.

Дослідження тенденцій розвитку професійної економічної освіти ґрунтується на засадах низки наукових підходів, зокрема:

- ✦ *порівняльного*, представленому в наукових працях провідних учених педагогічної науки (Є. І. Бражник, Б. Л. Вульфсон, З. О. Малькова, О. В. Матвієнко, А. А. Сбруєва);
- ✦ *системного* (І. В. Блауберг, С. У. Гончаренко, М. С. Каган, Ф. Ф. Корольов, В. П. Кузьмін, Н. М. Островерхова, С. О. Сисоєва, О. М. Семенов, М. І. Сетров, А. І. Уємов, Е. Г. Юдін);
- ✦ *цілісного* (Н. Т. Абрамова, В. Г. Афанасьєв, І. В. Блауберг, І. А. Зязюн, Т. А. Ільїна, В. І. Лозова);
- ✦ *синергетичного* (В. В. Ільїн, В. Г. Кремень, С. О. Сисоєва, О. В. Чалий);
- ✦ *культурологічного* (О. Б. Голік, В. А. Гриньова, В. А. Сластьонін, О. М. Олексюк, О. В. Сухомлинська);
- ✦ *акмеологічного* (Л. М. Лебедик, В. В. Радул, С. С. Пальчевський);
- ✦ *діяльнісного* (М. В. Васильєва, В. І. Лозова, О. В. Сухомлинська).

Проаналізуємо деякі з цих підходів.

Головною особливістю цілісного підходу є «...аналіз цілісності досліджуваного і проєктивного феномена якості особистості, особистості в цілому, педагогічного процесу, його фрагмента, шляхів забезпечення і підвищення його цілісності, що забезпечується у випадку, якщо методологію цілісного підходу реалізувати в процесі здійснення віх інших підходів» [2, с. 22].

Цілісний підхід у дослідженні обраної проблеми реалізовано для вивчення професійної підготовки фахівців економічної галузі у вищих навчальних закладах як об'єкта дослідження з позиції складного цілого, а не ізольовано від інших, пов'язаних з ним об'єктів; визначення головних елементів професійної підготовки як цілісної системи, специфіки цих елементів, їх особливостей; установлення взаємозалежності елементів, внутрішніх зв'язків, які виконують різні функції та відображають різні форми взаємозалежності; вивчення суттєвих зв'язків, які впливають на явище та розвиток освітнього процесу; виявлення тих елементів, які дозволяють впливати на цілісну систему.

Як зазначає С. У. Гончаренко, поняття цілісності характеризує явища, процеси, системи з точки зору наявності в них основних компонентів, які забезпечують в єдності та взаємозв'язку повне функціонування. Педагогічна система як цілісність являє собою організовану сукупність цілей, змісту, умов, форм, методів, які на правляють і перетворюють... життя [3, с. 492].

Синергетичний підхід розглядається як метод дослідження складних економічних систем. У педагогічній науці поняття синергетичного підходу розглядається в межах системних педагогічних досліджень щодо вдо-

сконалення та підвищення рівня якості підготовки фахівців економічного профілю.

Синергетика – міждисциплінарний напрямок досліджень складно організованих еволюційних систем. Синергетика ставить метою пізнання загальних принципів самоорганізації систем різної природи – від фізичних до соціальних, аби лише вони мали такі властивості, як відкритість, нелінійність, невривноваженість, здатність підсилювати випадкові флуктуації [3, с. 420].

Синергетичний підхід дає змогу «розглянути сучасну сферу освіти як взаємодію складних підсистем, здатних до самоорганізації, саморозвитку й самоуправління, а також і як засіб, що забезпечує інтеграцію різних способів пізнання людиною навколишнього світу, підвищує її творчий потенціал для вільних і осмислених дій, відкритого сприйняття та цілісного усвідомлення світу» (В. О. Огнев'юк). Сутність підходу до розуміння розвитку освітньої системи, зокрема і системи економічної освіти, полягає в тому, що «початком є не сама система освіти як цілісність в її статичному стані, а людина з її неповторністю як постійне джерело стихійності, непорядкованості (хаосу) і водночас розвитку» (С. О. Сисоєва).

Як зазначено в енциклопедії освіти: «... на засадах синергетичної парадигми можна оптимізувати й вирішення головного завдання сучасної освіти, тобто формування особистості, яка змогла б краще поєднувати індивідуальні інтереси з усіма більш загальними суспільними інтересами. Саме на засадах синергетичної парадигми можна оптимізувати і діалог культур, і відповідний йому діалог освітніх систем, який, по-перше, може подолати основний недолік сучасного людства, тобто «перетворення чужого на вороже», по-друге, вирішити складну проблему про те, що є позитивним у даній культурі, а тому може увійти як унікальний внесок у розвиток сучасного суспільства» [1, с. 813].

Дослідження тенденцій розвитку професійної економічної підготовки з урахуванням вимог синергетичного підходу потребує усвідомлення того, що переважна кількість систем, що функціонують, належать саме до систем відкритого типу.

Дослідження системи освіти з урахуванням вимог культурологічного підходу представлені у працях таких науковців: Ж. Монне, О. М. Олексюк, В. А. Сластьонін, О. В. Сухомлинська. Методологія культурологічного підходу, як зазначає І. А. Зязюн, «особливо цінна тим, що визначаються основні регулятиви побудови змісту освіти, у тому числі й вимоги представленості, відображення в ній основних досягнень людського розуму та людської діяльності, всього багатства людських культур, їх взаємозв'язку і взаємодії. Ці уявлення повинні бути не фрагментарними, а системними, повними, необхідними і достатніми для успішного входження суб'єкта освіти у світ культури в усіх її виявах – науковій сфері, суспільному виробництві, повсякденному побуті, саморозвитку тощо, його опанування і, по можливості, розвитку. Тобто необхідний передусім такий регулятив, як цілісність при реалізації культурологічного підходу» [2, с. 21].

Латинський термін «культура» означає вирощування, удосконалення будь-чого. Відповідно це можна

застосовувати і до людини – її зростання, удосконалення, формування її образу [8, с. 266]. Спираючись на це визначення, можна стверджувати, що культура є передумовою та результатом освіченості людини.

О. В. Олійник культурологічний підхід розглядає в контексті загальнофілософського розуміння культури, аналізуючи педагогічні факти та явища з урахуванням соціальних і культурних процесів минулого, сучасного та майбутнього як «сукупність теоретико-методологічних положень і організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов для засвоєння та трансляції педагогічних цінностей і технологій, що забезпечують творчу самореалізацію особистості вчителя у професійній діяльності» [4, с. 39].

Культурологічний підхід, як напрям дослідження економічної освіти, спирається на засвоєння студентами універсальних елементів культури і фундаментальних цінностей минулих поколінь засобами систематичного і поглибленого вивчення надбань мислителів. Навчання найчастіше відбувалося латинською чи грецькою мовами, що характерно для перших університетів. Культурологічний підхід, який пов'язують з формуванням культурно-ціннісної парадигми, передбачає різнобічне пізнання студентською молоддю навколишнього світу. Випускники університетів отримували вище звання освіченої людини – філософа чи богослова. Така стратегія освіти з давніх часів традиційно залежить від феномена класичної освіти [7, с. 65].

На думку С. О. Сисоевої, культурологічний підхід дедалі більше застосовується за вирішення таких важливих теоретичних і практичних проблем освіти, як концепції змісту освіти, формування нормативних матеріалів щодо модернізації освіти, зокрема шкільних стандартів і стандартів педагогічної освіти. У контексті культурологічного підходу освіта розглядається як соціокультурна система, яка забезпечує культурне наслідування (трансляцію культурних норм, цінностей, ідей); розвиток людської індивідуальності, підготовку людини до успішного існування в соціумі, власній культурі, полікультурному середовищі тощо. Культурологічна освітня парадигма набуває важливого значення для виховання в підростаючого покоління толерантної поведінки в полікультурному та міжкультурному середовищі, поваги до інших [14, с. 13].

Культурологічний підхід у дослідженні професійної підготовки фахівців економічної галузі використано для аналізу проблеми розвитку економічної освіти з точки зору консолідації та збагачення європейської ідентичності з урахуванням культурної та мовної різноманітності держав і збереженням їх освітніх особливостей та традицій; визначення перспективних цілей освітніх систем, враховуючи національне різноманіття культур. Зважаючи на те, що різноманітність традицій, особливостей кожної країни відображається у сфері освіти, у культурологічному контексті економічна освіта розглядається як така, що стимулює розвиток національних культур кожної держави та європейської культури в цілому.

Для розуміння сутності проблеми професійної підготовки фахівців економічної галузі важливе значення

має діяльнісний підхід, який зумовлює засвоєння змісту економічної освіти завдяки поетапному входженню майбутніх фахівців у контекст реальної практичної діяльності. Будь-яка діяльність обов'язково передбачає наявність мети, усвідомленість, мотивованість. Діяльнісне ставлення особистості до виконання своїх посадових інструкцій та обов'язків виявляється в її творчості та вольових зусиллях, спілкуванні, визначає готовність до значних перетворень матеріального і духовного середовища.

В основі діяльнісного підходу лежить діяльнісний принцип в освіті, який передбачає вивчення та організацію педагогічного процесу як спільну діяльність педагога та студентів, їх взаємодії та співробітництва в навчанні. Діяльнісний підхід ґрунтується на теоретичному положенні про те, що характер діяльності, до виконання якої залучений суб'єкт, формує в нього ті якості, що необхідні для виконання саме цієї діяльності. У даному контексті діяльність виступає засобом формування необхідних якостей особистості, що створює можливість через діяльність не тільки реалізувати, але й розвивати здібності та особистісні якості.

Реалізація ідей діяльнісного підходу забезпечує створення необхідних умов поетапного залучення майбутніх фахівців економічного профілю в реальну практичну діяльність і завдяки інтерактивній освітній технології ефективного досягнення інтегрального результату – формування базової професійної компетентності.

Зогляду на положення діяльнісного підходу інтерпретація категорії «професійна компетентність» визначається змістом поняття «компетентність» і характеристиками професійної діяльності як певного виду діяльності фахівця економічної галузі. Це дозволяє розглядати професійну компетентність як важливу складову професіоналізму фахівця економічного напрямку.

М. П. Васильєва розглядає діяльнісний підхід у контексті особистісно орієнтованого, що дозволяє діалектично поєднати завдання деонтологічної підготовки фахівця з особистим досвідом діяльності, зважити на пріоритетність їхньої індивідуально значущої сфери, забезпечити суб'єктивну позицію їхнього розвитку через усвідомлення себе як особистості, виявлення і розкриття своїх особистісних можливостей з метою формування деонтологічної компетентності в процесі організації відповідної діяльності [5, с. 4].

Вважаємо, що організація освітнього процесу у вищих економічних навчальних закладах на основі діяльнісного підходу дасть змогу майбутнім фахівцям виявити власні здібності, реалізувати творчі можливості, повноцінно сформуватися як фахівець.

Акмеологічний підхід, як один із напрямів дослідження професійної підготовки фахівців різних галузей, забезпечує розуміння професійної підготовки як інваріантного етапу неперервної освіти фахівця економічної галузі, становлення його базової професійної майстерності й суб'єктності.

Акмеологія (у перекладі з грецької «*акме*» – вершина, вища ступінь; «*logos*» – слово, поняття, думка, вчення) – міждисциплінарна галузь наукових знань, яка вивчає закономірності розвитку людини в період зрі-

лості (від 30 до 50 років), а також проблеми створення передумов досягнення професійного та життєвого успіху, які повинні бути закладені ще задовго до досягнення періоду дорослості. Це дозволить максимально продуктивно сприяти найбільш повній реалізації здібностей людини. Як підхід дослідження економічної освіти через акмеологічну теорію визначається через сукупність наукових підходів про способи досягнення вершини професійної майстерності фахівця економічного профілю [6, с. 14–15].

Уперше термін «акмеологія» увів у науковий обіг М. Рибніков 1928 року для позначення вікової психології зрілості чи дорослості [9, с. 18].

Акме – соматичний, фізіологічний, психічний і соціальний стан особистості, який характеризується зрілістю її розвитку, досягненням найвищих і найкращих показників у її діяльності і творчості [10, с. 313].

Акмеологія як наука вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини на етапі її духовної та соціально-професійної зрілості за досягнення найвищого рівня розвитку. У педагогічній науці акмеологія розглядається як наука про вершину професійної майстерності, яка: інтегрує всю систему психолого-педагогічних знань [6, с. 129]; досліджує закономірності сакралізації зрілої особистості в процесі творчої діяльності на шляху до вищих досягнень (вершин); вирізняє чинники, що визначають кількісні та якісні характеристики «акме» особистості-професіонала; обґрунтовує закономірності навчання вершинам життєвої і професійної діяльності; доводить закономірності самостверджувальної, самокорекційної та саморефлексуючої діяльності особистості під впливом нових традицій, що пов'язані як з об'єктивними (розвиток професії в суспільстві, культурі, науці), так і суб'єктивними (інтереси, потреби, установки особистості) чинниками; вивчає самоосвіту, саморегуляцію і самоконтроль особистості [9, с. 18–19].

Акмеологія – наука про людину, об'єктом якої є професійна діяльність. Предметом акмеології є об'єктивні та суб'єктивні чинники, які сприяють і перешкоджають досягненню вершин професіоналізму, творчого довголіття, а також закономірності в організації навчання професіоналізму майбутніх фахівців, удосконалення і коригування діяльності [10, с. 313].

В. В. Радул, досліджуючи проблеми соціальної зрілості особистості, зазначає, що «зрілість – це акмеологічна категорія..., що виявляється у формі локальних видів зрілості людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, а також у формі глобальної зрілості, тобто інтегрального критерію досягнення певної стадії дорослості людини». Науковець стверджує, що акмеологія ґрунтується на понятті активного соціально зумовленого характеру становлення особистості, але водночас передбачає активну позицію самої особистості у виборі видів діяльності, які вона виконує [11, с. 18].

Акмеологічні інваріанти професіоналізму – основні якості й уміння професіонала, а також необхідні умови, що забезпечують високу стабільність і ефективність діяльності, незалежно від її змісту і специфіки [10, с. 313].

Як зазначає Л. М. Лебедик, згідно із засадами акмеології вершин професіоналізму людина досягає сама. У дослідженнях зазначається, що основою професійної зрілості фахівця є його самоактуалізація, яка передбачає, що зрілість і майстерність визначають активність його самого як індивіда, особистості і суб'єкта діяльності у процесі підготовки і в результаті реалізації соціально-педагогічних вимог до його праці. Соціальними чинниками професійної зрілості є освітні умови підготовки фахівців, які сприяють чи перешкоджають цьому процесу [12, с. 74].

Акмеологія як наука охоплює нові можливості розгляду професійного становлення фахівця під кутом оволодіння ним «акме» – умов досягнення дедалі вищих ступенів розвитку. Використання понятійного апарату акмеології, її теоретичних засад, на думку С. С. Пальчевського, можливе у двох аспектах, один із яких – професійна компетентність як етап професійного ставлення фахівця [13].

Отже, ідеї, закони, принципи акмеології використовуються у виокремленні динаміки поліпшення професійної освіти фахівців економічного профілю, виявленні рівнів, етапів розвитку професійної компетентності кожного фахівця.

Спираючись на різні напрями дослідження професійної підготовки фахівців економічної галузі – цілісний, синергетичний, культурологічний, діяльнісний, акмеологічний – можемо стверджувати, що кожен із зазначених напрямів передбачає дослідження феномена професійної підготовки фахівців економічної галузі в умовах вищого навчального закладу економічного профілю як в окремому контексті, так і цілісному сприйнятті сформованості особистості фахівця. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / І. А. Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 19–30.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-е, доп. і випр. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
4. Олійник О. В. Культурологічний підхід як наукова основа розвитку теорії та практики педагогічної освіти / О. В. Олійник // Наукові праці. – 2010. – Том 50. – Вип. 37. – С. 39–42.
5. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. П. Васильєва; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. – Харків, 2004. – 38 с.
6. Педагогический словарь: [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Под ред. В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 352 с.
7. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Т. І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
8. Реан А. А. Психология и педагогика: учебное пособие / А. А. Реан, Н. В. Бордовская, С. И. Разум; под общ. ред. проф. А. А. Реана. – СПб.: Питер, 2008. – 432 с.

9. Иванов Д. А. Компетентности и компетентностный подход в современном образовании / Д. А. Иванов. – М.: Чистые пруды, 2007. – 32 с.

10. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.

11. Радул В. В. Соціальна зрілість як вершина акмеологічного розвитку особистості / В. В. Радул // Рідна школа. – 2011. – № 3. – С. 15–20.

12. Лебедик Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах: монографія / Л. В. Лебедик. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 165 с.

13. Пальчевський С. С. Акмеологія: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / С. С. Пальчевський. – К.: Кондор, 2008. – 398 с.

14. Сисоєва С. О. Розвиток освіти в умовах полікультурного глобалізованого світу / С. О. Сисоєва // Проблема полікультурності у неперервній професійній освіті: наукове видання / За ред. член-кор. НАПН України К. В. Балабанова, С. О. Сисоєвої, проф. І. В. Соколової. – Маріуполь: Ноулідж, 2001. – С. 11–18.

REFERENCES

Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008.

Honcharenko, S. U. *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Rivne: Volynski oberehy, 2011.

Ivanov, D. A. *Kompetentnosti i kompetentnostnyy podkhod v sovremennom obrazovanii* [Competence and competence-based approach in modern education]. Moscow: Chistye prudy, 2007.

Lebedyk, L. V. *Pedahohichna pidhotovka mahistriv u vyshchykh ekonomichnykh navchalnykh zakladakh* [Master Teacher training in higher economic education]. Poltava: RVV PUET, 2011.

Oliinyk, O. V. "Kulturolohichniy pidkhid yak naukova osnova rozvytku teorii ta praktyky pedahohichnoi osvity" [Culturological approach as a scientific basis for the theory and practice of teacher education]. *Naukovi pratsi*, vol. 50, no. 37 (2010): 39-42.

Pedagogicheskiy slovar [Teaching vocabulary]. Moscow: Akademiia, 2008.

Podoliak, L. H., and Yurchenko, V. I. *Psykhologhiia vyshchoi shkoly* [Psychology of high school]. Kyiv: Karavela, 2008.

Palchevskiy, S. S. *Akmeolohiia* [Acmeology]. Kyiv: Kondor, 2008.

Radul, V. V. "Sotsialna zrilist yak vershyna akmeolohichnoho rozvytku osobystosti" [Social maturity as the top acmeological personal development]. *Ridna shkola*, no. 3 (2011): 15-20.

Rean, A. A., Bordovskaia, N. V., and Razum, S. I. *Psikhologhiia i pedagogika* [Psychology and pedagogy]. St. Petersburg: Piter, 2008.

Sysoieva, S. O. "Rozvytok osvity v umovakh polikulturnoho hlobalizovanoho svitu" [The development of education in the multicultural globalized world]. In *Problema polikulturnosti u neperervnii profesiinii osviti*, 11-18. Mariupol: Noulidzh, 2001.

Turkot, T. I. *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of high school]. Kyiv: Kondor, 2011.

Vasylieva, M. P. "Teoretychni osnovy deontolohichnoi pidhotovky pedahoha" [The theoretical basis deontological training teacher]. *Avtooref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04*, 2004.

Ziazium, I. A. "Pedahohichne naukove doslidzhennia u konteksti tsilisnoho pidkhodu" [Pedagogical scientific research in the context of a holistic approach]. *Porivnialna profesiina pedahohika*, no. 1 (2011): 19-30.